

НАВЧАННЯ МОНОЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННЮ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ РМІ

Пікулицька Л.В. (м. Суми)

Важливим питанням сучасної методики викладання іноземної мови у ВНЗ є навчання студентів мовній взаємодії. Ефективна організація навчання професійному спілкуванню передбачає поетапне формування навичок і вмінь у всіх видах і підвидах мовленнєвої діяльності на основі карт комунікативних потреб, у яких виділено найважливіший для студентів мовленнєвий і мовний матеріал, виявлені типові ситуації спілкування в навчально-професійній сфері, визначені поетапні й кінцеві вимоги до вмінь у різних видах мовленнєвої діяльності. Відповідно до карти комунікативних потреб іноземних студентів першого курсу економічного факультету основними (домінуючими) видами мовленнєвої діяльності для цього етапу навчання є читання (вивчаюче читання) й усне мовлення, а також підвид читання-мовлення, а аудіювання й письмо виступають як допоміжні види мовленнєвої діяльності. Слід зазначити, що читання завжди співвідноситься з мовленням, рідше – з письмом, оскільки весь матеріал для читання проходить не тільки стадію сприйняття, але й репродукції. «Говорение на основе репродуктивного чтения можно рассматривать как самостоятельную речевую деятельность, в которую объединены два ее вида – чтение и говорение» [1, с. 102].

Методика навчання мовленню на матеріалі текстів за фахом описана в ряді досліджень (Г. Г. Гордилова, Н.А. Метс, Є.І. Мотіна та ін.).

Кінцеві вимоги першого підсумкового модульного контролю до навичок і вмінь у мовленні на основі читання, відповідно до програми з російської мови для іноземних студентів першого курсу економічного факультету, визначаються у такий спосіб: студенти повинні прочитати текст зі спеціальності обсягом 500-550 слів і докладно відтворити його зміст, використовуючи вербальні або візуальні опори (плани, схеми, малюнки). Враховуючи комунікативні потреби студентів та вимоги до програми, можна сказати, що основна увага приділяється формуванню

навичок і вмінь складання підготовленого монологічного висловлювання з візуальними або вербальними опорами.

Є.І. Мотіною було виділено 11 типів монологічних повідомлень, які розрізняються за змістом, формою, установкою на відтворення й часом підготовки [4]. Найпоширенішими типами монологічних повідомлень на матеріалі текстів за фахом є такі:

1) підготовлене монологічне повідомлення, що має готову форму (відтворення тексту без регламентації часу на підготовку);

2) підготовлене монологічне повідомлення, що має готову форму (відтворення тексту з регламентацією часу на підготовку);

3) підготовлене монологічне повідомлення, що має готову форму, коротке відтворення змісту тексту (коротке відтворення тексту з регламентацією часу на підготовку).

Запропонована система навчання читання-мовлення на основі текстів економічного профілю базується, по-перше, на врахуванні комунікативно значущих типів монологічних висловлювань для цієї категорії студентів, а по-друге, на методиці виділення в тексті значеннєвих частин, логічних єдностей або функціонально-комунікативних блоків, що мають форму лексично й граматично виражених структур тексту, і складанні на їхній основі моделі тексту як опори для монологу.

Діяльність студента під час підготовки до продукування монологічного повідомлення включає роботу з такими методичними одиницями-компонентами навчального процесу: читання тексту за фахом – система завдань – схема (модель) тексту – монологічне висловлювання.

Охарактеризуємо основні складові цієї системи. Перший компонент – це текст за фахом.

Відбір текстового матеріалу проводиться на основі типології текстів основних підручників. Навчання мовлення з візуальними опорами у вигляді схем

відбувається з використанням текстів двох рівнів адаптації: максимально згорнуті адаптовані тексти й тексти з незначною адаптацією.

Два типи текстів однієї теми супроводжуються завданнями, що відповідають цілям роботи з текстом. Максимально згорнуті адаптовані тексти слугують для демонстрації значенневого ядра тексту, для роботи з термінологічною лексикою й лексико-граматичними конструкціями.

Другий компонент – система завдань, які з одного боку спрямовані на подолання лексико-граматичних труднощів і розвиток мовленнєвих механізмів (прогнозування, пам'ять), а з іншого боку – на формування базових мовних умінь читання-мовлення.

Третій компонент – модель тексту. На думку І.Д. Ізаренкова, комунікативна компетенція формується через взаємодію трьох основних складових – мовної, предметної й прагматичної компетенції [3]. Предметна компетенція відповідає за зміст висловлювання, тобто забезпечує предметно-денотативний рівень. У методичній літературі зустрічаються терміни «модель», «схема», «матриця тексту», «денотативна карта». «Денотативные карты... системно представляют конкретные сведения изучаемого явления..., закономерности или свойства конкретного объекта и тем самым организуют предметный план говорения на иностранном языке» [2, с. 154]. Надалі в статті буде використовуватися термін «схема (модель) тексту», тому що він має ширше значення, ніж термін «денотативна карта» і відображає також і значеннєву (предикативну) структуру тексту.

Модель тексту дає змогу орієнтуватися в предметі висловлювання, тобто виконує орієнтувальну функцію. Крім того, для схеми тексту притаманні й інші навчальні функції в процесі навчання мовлення.

Перша функція – забезпечення і орієнтація предметного плану усного та письмового монологічного мовлення. Друга функція реалізується складанням моделей студентами можливих мовленнєвих засобів і способів формулювання монологічного висловлювання, необхідних для вираження предметного

змісту тексту. Третя функція – самоконтроль студента в процесі складання монологу. У цьому випадку модель тексту є також засобом актуалізації мовних одиниць, їхньої систематизації і способом перевірки розуміння тексту, тому що схема (модель) відображає інформаційне ядро тексту.

Отже, складання студентом моделей тексту організовує його мислення, визначає фактологічну повноту, логічність і послідовність висловлювання, формує основу саморегуляції мовної поведінки.

Література

1. Гордилова Г.Г. *Обучение речи и технические средства* / Г.Г. Гордилова. – М.: Рус. яз., 1979. – 208с. 2. Зимняя И.В. *Психология обучения неродному языку* / И.В. Зимняя. – М.: Рус. яз., 1988. – 219с. 3. Изаренков Д.И. *Базисные составляющие коммуникативной компетенции и их формирование на продвинутом этапе обучения студентов-нефилологов* / Д.И. Изаренков // Рус. яз. за рубежом. – 1990. – №4. – С. 54-60. 4. Мотина Е.И. *Язык и специальность: лингвометодические основы обучения русскому языку студентов-нефилологов* / Е.И. Мотина. – 2-е изд., испр. – М.: Рус. яз., 1988. – 176 с.